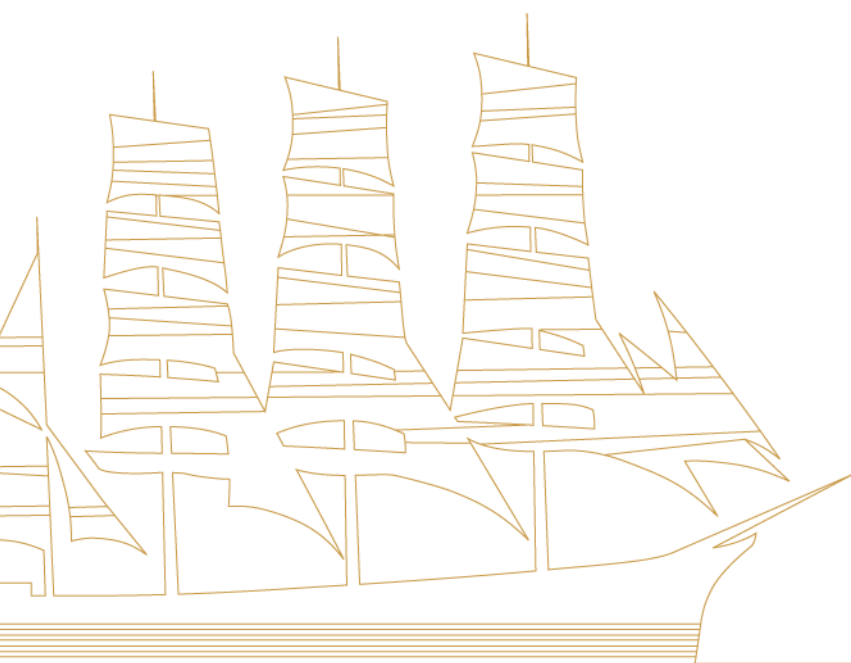

Mariehamns stads program för främjande av integration

FÖR PERIODEN 2023-2024

Innehåll

Innehåll.....	1
Begrepp och terminologi.....	3
Bakgrund och utgångspunkt.....	4
Lagstiftning	5
Målsättningar med arbetet med främjande av integration	5
Statens integrationsprogram för integrationsfrämjande.....	6
Ansvars- och uppgiftsfördelning	7
Allmänt om ansvaret för främjande av integration	7
Stadens integrationsprogram.....	8
Enheten Rådhuset	9
Informationskontoret Kompassen	9
Arbete, utbildning och sysselsättningstjänster	10
Individuella integrationsplaner	10
Boende och samhällsplanering	11
Barnomsorg och grundskola.....	11
Barnomsorg	11
Grundskolan	13
Äldreomsorg.....	13
Kultur, fritid, ungdom och idrott.....	14
Övriga aktörer	15
Socialservice fås via KST	15
Det vuxensociala arbetet.....	15
Handikappservice	15
Barnskydd.....	15
Hälsa- och sjukvårdstjänster	15
Medborgarinstitutet.....	17
SFI – intensivkurser i svenska för inflyttade	17
Allmänna kurser i svenska som andraspråk	17
Sia - Svenska i arbete.....	17
Allmänna språkexamina i svenska.....	17
Tolk- och översättningstjänster.....	17
Myndigheten ska ordna tolkningen	17
Föreningar och församlingar	18
Folkpensionsanstalten.....	18

Migrationsverket	19
Magistraten	19
Skattebyrån	19
Åtgärder för framtiden	20

Begrepp och terminologi

Nedan utreds några förekommande centrala termer relaterade till invandring och integration:

Asyl:	Uppehållstillstånd som beviljas en utlänning i asylprocessen på grund av flyktingstatus.
Asylsökande:	En person som begär skydd och uppehållsrätt i en främmande stat. Personen får flyktingstatus om asyl beviljas honom eller henne. En asylsökande är alltså inte en flykting, eftersom kriterierna för flyktingskap ännu inte har utretts. I samband med asylförfarandet utreds och avgörs också om uppehållstillstånd kan ges på någon annan grund.
Flykting:	En utlänning som har välgrundad fruktan för förföljelse på grund av härkomst, religiös uppfattning, nationalitet eller tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller på grund av sin politiska uppfattning (definieras i FNs flyktingkonvention). Flyktingstatus får en person som någon stat beviljar asyl eller som UNHCR konstaterar vara flykting.
Inflyttad:	En term som används på Åland för person som flyttat till Åland oavsett ursprungsort. Ofta avses inflyttade med utom-nordiskt ursprung, men inte alltid. Bruket av inflyttad i det här programmet avser i första hand inflyttade med utom-nordiskt ursprung. Terminologin i den åländska integrationslagen är invandrare.
Integration:	Invandrarens och samhällets interaktiva utveckling med målet att ge invandraren de kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet samtidigt som invandrarens möjligheter att upprätthålla sitt eget språk och sin egen kultur understöds.
Integrationsfrämjande:	Sektorsövergripande främjande och stödjande av integration med hjälp av myndigheters och andra aktörers åtgärder och tjänster.
Integrationslagen:	I integrationsprogrammets löpande text används begreppet "integrationslagen", och avser då landskapslag (2012:74) om främjande av integration.
Integrationsplan:	En individuell plan som av kommun och/eller AMS uppgörs tillsammans med de invandrare som är arbetslösa arbetssökande eller annars önskar en. Kan även göras upp för barn och familjer.
Integrationsprogram:	<i>Kommunens</i> program för integrationsfrämjande ska göras upp för minst fyra år i taget och ska innehålla planer för åtgärder och tjänster, samt information om vem som ansvarar för samordningen av kommunens integrationsfrämjande åtgärder.
<i>Landskapsregeringen</i>	beslutar om utvecklandet av integrationen i landskapet genom att för fyra år i sänder utarbeta ett program för integrationsfrämjande. I programmet uppges målen och åtgärderna för främjandet av integrationen.
Invandrare:	En person som flyttar från ett land till ett annat. Ett allmänbegrepp som gäller för personer som flyttar på olika grunder.

Kvotflykting:	En person som UNHCR beviljat flyktingstatus och som har beviljats inresetillstånd inom ramen för en flyktingkvot som årligen fastställts i statsbudgeten.
Migrant:	En person som flyttar från ett land till ett annat, både in- och utvandrare.
Uppehållskort:	Ett av Migrationsverket beviljat kort med vilket en person som är familjemedlem till en EU-medborgare men som själv inte är EU-medborgare bevisar sin uppehållsrätt i Finland.
Uppehållsrätt:	En person som är medborgare i en EU-stat, ett nordiskt land, Liechtenstein eller Schweiz, behöver inte uppehållstillstånd för att vistas i Finland, utan kan fritt vistas och arbeta upp till tre månader. Personen måste ha ett giltigt identitetskort eller pass. Om personen vistas i Finland över tre månader måste den registrera sin uppehållsrätt vid Migrationsverket. En medborgare i ett nordiskt land (Danmark, Island, Norge eller Sverige) registrerar sin uppehållsrätt vid magistraten. I registreringsansökan uppges grunden för uppehållet. Det bör finnas tillräckliga tillgångar för att leva i Finland. Det krävs inte att personen har en viss summa pengar, utan personliga omständigheter beaktas då utkomstnivån övervägs.
Uppehållstillstånd:	Tillstånd att återkomma upprepade gånger till landet och vistas här. Beviljas för olika anledningar (arbetstagare, näringsidkare, studier, familjeband, permanent eller tidsbegränsat)
Utlänning:	En person som inte är medborgare i det land där densamma bor eller vistas.

Definitioner hämtade från: Migrationsverket, Utlänningslagen, Landskapsregeringens program för integrationsfrämjande 2020-2023.

Bakgrund och utgångspunkt

På initiativ från Ålands kommunförbund tillsattes under vintern 2014 en arbetsgrupp med medlemmar från kommunförbundet, Jomala kommun, Mariehamns stad och Ålands landskapsregering. Arbetsgruppen tog fram en modell för kommunala integrationsprogram. Mariehamns stad använde denna modell som grund för sin första integrationsplan 2015-2018. En säker hamn projektet tog sedan fram en ny modell som användes under perioden 2019-2022.

I landskapslagen (2012:74) om främjande av integration stipuleras i 26 § att en kommun eller flera kommuner tillsammans ska göra upp ett program för att främja integrationen och stärka det sektorsövergripande samarbetet. Det är också ett grundläggande krav för att en kommun ska kunna sluta avtal om flyktingmottagning. Flyktingmottagning och integration går hand i hand. Det är viktigt att man redan från början har tänkt igenom och planerar för hur man kan underlätta för de nya kommuninvånarna att integreras och bli delaktiga i samhället på samma villkor som den övriga befolkningen.

I 27 § integrationslagen ges förslag på vad kommunernas program för integrationsfrämjande kan innehålla. Programmet ska godkännas i respektive kommuns fullmäktige och ses över minst vart fjärde år, samt beaktas i den strategiska planeringen och uppföljningen, till exempel när budget och ekonomiplan görs upp i kommunen.

Lagstiftning

På grund av Ålands särskilda lagstiftningsbehörighet gäller på Åland dels den åländska **landskapslagen (2012:74) om främjande av integration** samt rikets **lag om främjande av integration** (FFS 2010:1386) i tillämpliga delar. Landskapslagen om främjande av integration kompletteras av tillämpningsanvisningar som trädde i kraft den 24 januari 2013.

I integrationslagen stadgas att integration ska gälla alla som har ett giltigt uppehållstillstånd enligt **utlänningslagen** (FFS 2004: 301) men även den som flyttat till Åland och som har en registrerad uppehållsrätt eller ett registrerat uppehållskort. Syftet med integrationslagen är att stödja och främja alla invandrares utbildning, sysselsättning och annan integration samt de invandrares möjligheter att aktivt delta i samhället. Utöver det är lagens syfte även att främja jämlikhet, likabehandling och en positiv växelverkan mellan olika befolkningsgrupper.

Integrationslagen reglerar hur och vad kommunerna är skyldiga att göra och vilka åtgärder som faller på landskapet eller andra aktörer. I dagsläget ser Mariehamns stad det som sitt uppdrag att nyinflyttade till staden ges möjlighet till att få service som underlättar integrationen. För att göra detta kommer Mariehamns stad att öppna enheten Rådhuset med uppdrag att jobba med information, handledning och aktiviteter för de nyinflyttade.

Varje kommun ersätts för de kostnader som kommunen har för anordnandet av åtgärder för integrationsfrämjande enligt lagen. Rikets integrationslag ändrades 1.12.2014 så att även åländska kommuner har möjlighet att erhålla ersättning från staten (se 44 § och 46 §). Förutsättningen för att erhålla ersättning är att kommunen har ett integrationsprogram i enlighet med 26 § integrationslagen samt har ingått ett avtal med närings-, trafik- och miljöcentralen (NTM-centralen) enligt 41 § rikets integrationslag. Kostnaderna ersätts inom ramen för den finska statsbudgeten av NTM-centralen enligt en kalkylmässig grund eller enligt de faktiska kostnaderna. Dessutom ersätts kommunen för de kostnader som kommunen haft för betalning av integrationsstöd under en period om högst tre år.

Målsättningar med arbetet med främjande av integration

Målsättningen för integrationsarbetet i Mariehamn stad är att alla nyinflyttade ska ges möjlighet till information och handledning. Det kommer även att erbjudas olika former av aktiviteter med syfte att stärka de nyinflyttade i dess väg in i det åländska samhället. Det övergripande målet för den åländska integrationspolitiken är att alla kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter på alla områden i livet. Åland ska vara ett inkluderande samhälle där alla garanteras en likvärdig behandling och fler har möjlighet att delta och bidra till en positiv samhällsutveckling. De inflyttades levnadsförhållanden ska på centrala delområden (inkomst, utbildning, sysselsättning och deltagande) vara på samma nivå som den övriga befolkningens. Integration handlar om att på lika villkor ta tillvara resurser, erfarenheter och kunskaper och på så sätt öka

förutsättningarna för tillväxt och ett hållbart samhälle. Det handlar om makt, inflytande, ekonomisk självständighet, företagande, arbete, arbetsvillkor, utbildning, hälsa, fritid med mera.

Landskapsregeringen konstaterar att ett framgångsrikt integrationsarbete resulterar i rättvisa, demokrati och vinster för det åländska samhället. Integrationsfrågor berör flera olika politikområden och inkluderar till exempel insatser inom arbetsmarknads-, social- och hälso-, utbildningspolitiken samt arbete mot diskriminering. En aktiv och framgångsrik integrationspolitik med åtgärder för att främja deltagande och delaktighet i det åländska samhället är en viktig pusselbit i Ålands utveckling, attraktionskraft, hållbarhet och bärkraft.

Landskapsregeringens program för integrationsfrämjande 2020-23 har följande fokusområden

- Information och stöd
- Kartläggning, vägledning och validering
- Tillgång till språk
- Livslångt lärande
- Förvärsarbete och meningsfull sysselsättning
- Hälsa och välmående
- Delaktighet och goda relationer samt förebyggande av främlingsfientlighet och diskriminering
- Humanitära insatser i en värld i förändring
- Uppföljning och utvärdering

Landskapsregeringens program bygger vidare på det första som antogs i februari 2013. Det innehåller mål och åtgärder för främjande av integration vilka kontinuerligt ska följas upp och utvärderas. Programmet berör i första hand områden där landskapets myndigheter spelar en central roll. Integrationsarbete och främjande av delaktighet i det åländska samhället förutsätter även proaktiva insatser från den kommunala, privata och tredje sektorn. Utbyte, dialog, samarbete och samordning på alla nivåer är avgörande och något som landskapsregeringen kommer fortsätta att främja under perioden. Programmet i sin helhet finns på Ålands Landskapsregerings hemsida.

Statens integrationsprogram för integrationsfrämjande

Lagen om främjande av integration innehåller en bestämmelse om statens program för integrationsfrämjande (34 §). Enligt den beslutar statsrådet om det nationella utvecklandet av integrationen genom att för regeringsperioden utarbeta ett program i vilket målen för integrationsfrämjande anges.

Statsrådet utfärdade statens program för integrationsfrämjande den 17 juni 2021. I programmet presenterades en förvaltningsövergripande helhet om politiken för främjande av integrationen och goda etniska relationer.

De viktigaste förslagen i redogörelsen är

1. Integrationsprogram: Integrationsprogram skall upprättas för att effektivisera den inledande integrationen. Programmet skall tydliggöra och främja arbetet gällande integrationsfrämjande tjänster.

2. Basservicen och det allmänna utbildningssystemet utvecklas så att det i allt högre grad motsvarar också invandrarnas behov.
3. Vägledningen och rådgivningen stärks och görs permanent för alla som flyttar till Finland oberoende av grunden för invandringen, personens livssituation eller hur länge personen har bot i landet.

I varje målområde ingår även åtgärder som ska vidtas för att svara på den integrationsutmaning som uppkommit i och med det ökade antalet asylsökande. Åtgärderna genomförs inom ramen för statsbudgeten, anslagsramen för statsfinanserna och utgiftsgränsen för den kommunala ekonomin. Statsrådets principbeslut om statens program för integrationsfrämjande finns under ”julkaisut.valtioneuvosto.fi”

Ansvars- och uppgiftsfördelning

Åland har sedan 1990-talet (genom Mariehamns stad) tagit emot kvotflyktingar. I slutet av 2015, 2018 och hösten 2021 tog Mariehamn emot kvotflyktingfamiljer från Syrien. Även andra kommuner har tagit emot kvotflyktingar under 2016-2018. Under år 2024 kommer Mariehamn åter att ta emot kvotflyktingar till staden under hösten. Här kommer staden att förbereda mottagandet genom ett tätt samarbete med övriga aktörer på Åland så som KST och ÅHS. Staden kommer under året att utbilda personal för att kunna ta emot och handleda våra nya kommuninvånare på bästa sett.

Flyktingmottagningen baserar sig på att det finns kommuner som är beredda att ta emot och välkomna flyktingarna som nya kommuninvånare. Ett avtal om flyktingmottagning sluts mellan mottagande kommun och en närings, trafik- och miljöcentral (NTM). Egentliga Finlands NTM-central har sedan 1 januari 2014 behörighet att sluta avtal med åländska kommuner. Ett grundläggande krav för att en kommun ska kunna sluta avtal om flyktingmottagning är att man har antagit ett kommunalt integrationsprogram.

Den centrala aktören vid kvotflyktingmottagning är kommunen, som ingår avtal om kvotflyktingmottagning. På Åland finns en stor variation vad gäller kommunernas storlek och kapacitet att svara upp mot allt som krävs för ett flyktingmottagande. Det kan vara så att flera kommuner ingår ett samarbete. Formerna för hur det kan se ut är en fråga för politisk dialog och beslutsfattande.

För att underlätta förarbetet inom kommunerna har landskapsregeringen tillsammans med Ålands kommunförbund arbetat för att se hur vi tillsammans kan skapa bättre förutsättningar för kommunal flyktingmottagning på Åland. Ett resultat av arbetet är två informationspaket som går att ladda ner från Ålands Landskapsregerings hemsida. Det ena informationspaketet är riktat till kommunala beslutsfattare och det andra är riktat till kommunala tjänstemän.

Allmänt om ansvaret för främjande av integration

Enligt integrationslagen gäller att åtgärder och tjänster som främjar integration ordnas som en del av kommunernas och landskapets basservice samt i form av andra åtgärder som främjar integration. Invandrarbefolkningens behov och främjandet av integrationen ska

beaktas i kommunens och de andra lokala myndigheternas allmänna planering, verksamhet och uppföljning.

Landskapsregeringen svarar för den allmänna utvecklingen, planeringen och styrningen av integrationspolitiken, utvärderingen och uppföljningen av integrationspolitiken, stödet till kommunerna och rådgivningen i frågor som gäller främjandet av integrationen, styrningen, rådgivningen och stödet till Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS) och utvecklingen av personalens kompetens i arbetet med att främja integrationen och sysselsättningen samt planeringen, upphandlingen och tillsynen i fråga om integrationsutbildningen för en invandrare som är registrerad som arbetssökande vid AMS enligt landskapslagen om arbetsmarknadspolitisk verksamhet.

De lokala myndigheterna ska utveckla integrationen som ett sektorsövergripande samarbete. I samarbetet deltar kommunen, Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS), AMS samt organisationer, föreningar och sammanslutningar som anordnar integrationsfrämjande åtgärder och tjänster.

Landskapsregeringen ska ta fram och publicera information om det åländska samhället och hålla informationen tillgänglig på olika språk.

Kommunala myndigheter och landskapets myndigheter ska ge invandrare lämplig vägledning och rådgivning om integrationsfrämjande åtgärder och tjänster samt om arbetslivet.

Stadens integrationsprogram

Staden är samordningsansvarig för utvecklandet av de nyinflyttades integration samt för planeringen och uppföljningen av integration på lokal nivå. Staden ska se till att tjänster lämpar sig även för nyinflyttade. Dessutom ska staden se till att den egna personalens kunskap och kompetens i integrationsfrågor utvecklas.

Målet med stadens integrationsfrämjande är att stödja internationalism, jämlikhet och likabehandling på lokal nivå samt att främja positiv växelverkan mellan olika befolkningsgrupper. Vidare är målet att främja goda etniska relationer och möjliggöra dialog mellan olika kulturer och att skapa delaktighet för nyinflyttade samt att stödja deras möjligheter att bevara sitt eget språk och sin egen kultur. Staden ska beakta nyinflyttades behov i sin allmänna planering, verksamhet och uppföljning.

Integrationslagen stadgar att kommunerna, antingen var för sig eller tillsammans, ska göra upp ett integrationsprogram för att främja integrationen och stärka det sektorsövergripande samarbetet. Integrationsprogrammet ska godkännas av kommunfullmäktige och ses över minst vart fjärde år. Kommunerna ska beakta programmet när den kommunala budgeten och ekonomiplanen görs upp.

Enheten Rådhuset

Målet för Mariehamns stad är att under våren 2023 öppna upp stadens första integrationsenhet. Denna kommer att jobba för alla nyinflyttade i Mariehamns stad. Målet för verksamheten är att ge information, vägledning, handledning samt upprätta integrationsplaner för dem som önskar. Enheten ska även arbeta aktivt med att skapa delaktighet i samhället för alla nyinflyttade i Mariehamn genom tex olika aktiviteter och evenemang.

Informationskontoret Kompassen

Informationskontor, "Kompassen", finns för att hjälpa och vägleda nyinflyttade. På Kompassen kan nyinflyttade få hjälp med att orientera sig i det åländska samhället. Kompassen verkar på uppdrag av Ålands landskapsregering och kommer att finnas i Rådhusets lokaler.

Invandrare har rätt att få vägledning och rådgivning om integrationsfrämjande åtgärder och tjänster samt om arbetslivet av både kommunala myndigheter och landskapets myndigheter. För kommunen handlar det om de olika verksamhetsområdena såsom stadens integrationsenhet, daghem, skolor samt samarbete med kommunernas socialtjänst med flera. Av landskapets myndigheter är de mest centrala ÅHS, AMS samt gymnasialstadiets utbildningar.

En framgångsrik integration utförs i samarbete med klienter, andra myndigheter och organisationer. Staden har att tillse att personalen har behövlig kunskap och kompetens på området.

Inledande kommunal mottagningsservice för kvotflyktingar innebära att:

- ordna första bostaden,
- ta emot flyktingarna och följa dem till bostaden,
- ha sektorsövergripande samarbete, hembesök och ordnade träffar,
- ordna informationsträffar i grupp, om bland annat social- och hälsovården, AMS:s och FPA:s service samt fritidssysselsättningar,
- ge information om rättigheter och skyldigheter.

Fortsatt kommunal mottagningsservice för flyktingar innebära att:

- granska bostaden och de mest nödvändiga grundtillbehören.
- informera om anländande nya flyktingar till hälsovården, daghem och skolor med flera berörda instanser.
- göra hembesök och visa närmsta omgivningen inklusive exempelvis butiker, banker och hälsovården.
- vägleda om boende i flerfamiljshus, hushållsapparater, användning av tvättstuga, ordningsregler med mera.
- styra till hälsoundersökningar eller ordna hjälp i akuta sjukdomsfall.
- gå igenom dokument och intyg, översätta och hjälpa vid inskrivning i kommunen samt med eventuella polisärenden såsom uppehållstillstånd och pass.
- besöka daghem, skolor eller andra serviceställen tillsammans med klientfamiljen.

- ge rådgivning, vägledning och finnas tillhands för samtal.

KST och ÅHS under de tre första åren efter mottagandet kan innebära att:

- kartlägga livssituationen och servicebehovet samt vägleda till tjänster som behövs.
- svara för utkomststödet, förklara om socialskyddet som helhet och ansöka om förmåner av FPA.
- vägleda arbetsföra invandrare till AMS för uppgörande av integrationsplan och att samarbeta med personal vid AMS i frågan vid behov.
- samarbeta med barnomsorg, skola, vuxenutbildning och andra myndigheter.
- kartlägga flyktingarnas livsskeden och eventuella traumatiska erfarenheter, bedöma vårdbehovet och styra till vård i samarbete med ÅHS och psykologer/psykiatri.
- ge psykosocialt stöd och utreda olika krissituationer.
- ge rådgivning, vägledning inom sitt kompetensområde.
- hjälpa med att inleda ärenden i ansökningar som handlar om familjeåterföreningar och att göra utredningar och ge utlåtanden under processens gång.

Arbete, utbildning och sysselsättningstjänster

AMS svarar för arbetsmarknadsservicen och andra åtgärder som främjar och stöder invandrades sysselsättning och integration för invandrare som har anmält sig som arbetssökande. Ansvaret för inledande kartläggning av förutsättningar för sysselsättning, studier och annan integration, samt av behoven av språkutbildning och andra integrationsfrämjande åtgärder och tjänster, fördelas mellan AMS och kommunen.

Individuella integrationsplaner

En invandrare har rätt till integrationsplan, om han eller hon är arbetslös arbetssökande enligt lagen om offentlig arbeidskrafts- och företagservice eller annat än tillfälligt får utkomststöd enligt lagen om utkomststöd. En integrationsplan kan utarbetas även för en annan nyinflyttad, om han eller hon önskar en för att integrationen ska främjas på bästa sätt.

AMS gör den inledande kartläggningen för invandrare som är arbetslösa och registrerade som arbetssökande vid AMS om det inte är uppenbart onödigt. Kommunen ska påbörja den inledande kartläggningen för en invandrare, som annat än tillfälligt får utkomststöd om det inte är uppenbart onödigt. Arbets- och näringsbyrå eller kommunen kan inleda en inledande kartläggning även för en annan invandrare, om han eller hon begär det. Den inledande kartläggningen ska påbörjas inom två månader från det att klientrelationen inleddes eller begäran om inledande kartläggning lämnades.

AMS och kommunen gör upp integrationsplanen tillsammans med den nyinflyttade. AMS och kommunen kan göra upp en plan självständigt med den nyinflyttade om det på basis av den inledande kartläggningen som gjorts är klart att integrationsplanen inte behöver göras upp tillsammans med den andra myndigheten.

Den individuella integrationsplanen är en personlig plan för åtgärder och tjänster i syfte att stödja den nyinflyttades möjligheter att inhämta tillräckliga kunskaper i svenska och andra

kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet, och främja möjligheter att delta som en likvärdig medlem i samhällsverksamheten.

Utöver studier i svenska kan, i mån av möjlighet, i integrationsplanen överenskommas om undervisning i invandrarens eget modersmål, samhällsorienterad undervisning, läs- och skrivundervisning samt undervisning som kompletterar den grundläggande utbildningen, integrationsutbildningen och andra individuella åtgärder som främjar integrationen.

I arbetet med integrationsplanen tas hänsyn till individens egna integrationsfrämjande mål. Integrationsplanen och andra relevanta planer som utarbetats ska samordnas. Åtgärder enligt integrationsplanen genomförs vid behov genom sektorsövergripande samarbete.

Den myndighet som tillsammans med den nyinflyttade utarbetar en integrationsplan ska skriftligen, och på begäran muntligen, redogöra för vilka rättigheter och skyldigheter som följer av planen och de anknyttande åtgärderna. Den myndighet som utarbetat integrationsplanen ska aktivt tillhandahålla de åtgärder och tjänster som ingår i hans eller hennes integrationsplan inom ramen för anvisade anslag. Den nyinflyttade ska iaktta sin plan och söka sig till och regelbundet delta i den undervisning i svenska som ingår i integrationsplanen och i andra åtgärder och tjänster som överenskommit i planen. AMS och kommunen ska följa genomförandet av den individuella integrationsplanen.

Boende och samhällsplanering

Staden sörjer för samhällsplanering och byggnadstillsyn. Staden har ett ansvar att ordna boende för de kvotflyktingar som tas emot.

I fråga om främjande av integration betonas här särskilt vikten av att motverka fysisk och geografisk segregering i boendet. För en lyckad integrationsprocess framhävs också vikten av tillgång till offentlig service och social samvaro, samt till allmänna kommunikationer, för rörlighet och delaktighet i det omkringliggande samhället.

Barnomsorg och grundskola

Barnomsorg

Barnomsorgsverksamheten i kommunerna styrs av landskapslagen (2020:32) om barnomsorg och grundskola. Därtill har landskapsregeringen antagit en läroplan för barnomsorgen på Åland. Alla barn har subjektiv rätt till barnomsorgsplats på heltid, vilket ger alla barn goda förutsättningar till jämlik och allsidig utveckling, samt förbereder barnet på fortsatt lärande i grundskolan.

Landskapslagen om barnomsorg och grundskola ger barnet rätt till fyra timmar förundervisning per dag utgående från skolårets arbetstider, året före läroplikten inleds. Lärare inom barnomsorgen ansvarar för planering och genomförande.

Barnomsorgens målsättning är att ge barnen goda uppväxtvillkor i form av god omvårdnad, lekmöjligheter och pedagogisk verksamhet med utgångspunkt i barnets individuella behov. För barn i behov av specialbarnomsorg finns speciallärare och assistentresurs. Mariehamn har även två tills vidare anställda assistenter som uteslutande fokuserar på att stödja barn med annat hemspråks språkutveckling.

Läroplanen anger att barn med annat modersmål än svenska ska stödjas och att barnet ska få en god grund för sin kulturella och språkiga identitet:

”Tiden inom barnomsorgen är viktig för ett barn med annat modersmål än svenska på grund av att den sociala miljön runt ett barn spelar en stor roll för språkutvecklingen. För att bygga upp andraspråket svenska och kunna kommunicera på språket i barnomsorgen och vid andra tillfällen behöver ett barn med annat modersmål än svenska ges möjlighet att utveckla en kommunikativ språkförmåga. Det handlar om att få möjlighet att reflektera kring hur det svenska språket är uppbyggt och strukturerat, gällande ljud/skrift, ordförråd, grammatik, textuppbyggnad, kunskap om hur språket används och kunskap om vad som för tillfället är det bästa sättet att uttrycka sig utifrån situationen.”

Personalen på daghemmen arbetar med språkutvecklande arbetssätt.

Flerspråkiga barn är ofta bärare av flera kulturer. Barnets språk, erfarenheter, förkunskaper och egna tankar räknas och berikar arbetet i verksamheten. Även om vårdnadshavarna har ansvaret för barnets kulturbakgrund har barnomsorgens personal ett ansvar att tillse att barnet har rätt till sitt kulturliv, sin religion och sitt språk (Barnkonventionen artikel 30).

Allt stöd som ges på daghemmen sker i samarbete med barnets vårdnadshavare. Vid behov samarbetar barnomsorgens personal med andra myndigheter så som ÅHS, olika terapeuter, barnomsorgs- och skolpsykologer med flera.

Under barnets inskolning samt under barnets tid i daghemmet är föräldrakontakten mycket viktig. För att skapa förståelse och undvika missförstånd rekommenderas att tolktjänster används regelbundet, och alltid vid inskolning.

Grundskolan

Undervisningen för barn med invandrarbakgrund ordnas inom ramen för den allmänna undervisningen, där eleverna får stöd utifrån sina individuella behov. Grundskolan ska ge en god allmänbildande grund för fortsatt utbildning och beredskap att möta ett föränderligt samhälle och arbetsliv. Enligt Landskapslagen (2020:32) om barnomsorg och grundskola har elever rätt till undervisning enligt läroplanen och handledning under arbetsdagarna. Det är kommunen eller bildningsnämnden som beslutar om de lokala undervisningsarrangemangen.

Undervisningen för inflyttade ordnas i form av förberedande undervisning i upp till två år. Landskapsregeringen beviljar landskapsbidrag för de elever inom den förberedande undervisningen som tillbringar mera än 70% av sin undervisningsskyldighet i den förberedande undervisningen. Efter att eleverna har avslutat den förberedande undervisningen kan de erhålla ämnesspecifikt stöd och även läsa svenska som andra språk.

Varje skola har sina egna undervisningsgrupper för den förberedande undervisningen. Undervisningen sker i årskursblandade grupper. Lärarna eller läraren differentierar och individualiserar inom gruppen så att alla får sina behov tillgodosedda. I undervisningen integreras invandrade elever i grundskolans undervisningsgrupper som motsvarar deras ålder på det sätt som fastställts i varje elevs egna studieplan/integrationsplan.

För den förberedande undervisningen finns ingen timfördelning eller bestämd lärokurs utan ett individuellt studieprogram görs upp för varje elev. Studieprogrammet uppgörs inom tre månader från att förberedande undervisning påbörjats och ska göras i samarbete med elevens vårdnadshavare. Studieprogrammet kan vara en del av elevens/familjens integrationsplan i enlighet med integrationslagen.

För unga med invandrarbakgrund som inte fått grundskolans avgångsbetyg kan läsa grundskolans lärokurs inom grundskoleutbildning för andra än läropliktiga (grundvux) som ordnas på folkhögskolan och därmed få ett avgångsbetyg som grund för fortsatta studier på andra stadiet.

Äldreomsorg

Inom äldreomsorgen gäller samma sak för nyinflyttade som för den övriga befolkningen, att utgående från behov och gällande lagstiftning utveckla och erbjuda en äldreomsorg som stöder de äldres självständiga livsföring. Kommunen erbjuder hemservice och olika typer av öppna stödtjänster i form av till exempel och matservice för äldre personer. Därtill finns boendeservice för dem som har störst vårdbehov. Ett särdrag i många kulturer och traditioner är att barnen tar hand om sina gamla föräldrar i högre grad än vad som är brukligt i det nordiska välfärdssamhället. Det är därför viktigt att invandrare får information om möjligheten att ansöka om stöd för närståendevård.

I framtiden behöver fokus sättas på personalens språkkunskaper, kunskap samt förståelse för att bättre kunna svara mot inflyttade äldres behov av vård och omsorg. En positiv trend är att i takt med ökad inflyttning från andra länder ökar också andelen anställd personal med invandrarbakgrund i vårdsektorn.

En trend som behöver uppmuntras dels för att skapa förståelse för det mångkulturella samhället, dels för att klienter med invandrabakgrund ska förstå vårdsystemet lättare. Dessutom motverkas bristen på arbetskraft.

För att förebygga marginalisering behöver särskild uppmärksamhet riktas till sårbara grupper så som hemmamammor, funktionshindrade och äldre invandrare. För dessa grupper kan en kartläggning av de speciella behoven behöva göras för att framför allt främja den för integrationen så viktiga språkinläringen.

Kultur, fritid, ungdom och idrott

Mariehamns stads kultur- och fritidssektor har en viktig funktion i integrationsprocessen. Kulturenheten erbjuder utställningar av olika slag, program som berör konst, teater, dans, musik, skapande samt övriga kreativa aktiviteter.

Stadsbiblioteket tillgodoser allmänhetens behov av kunskap, bildning och förströelse. Biblioteket är en neutral plats där alla är välkomna. Fakta och berättelser presenteras på olika sätt för att vara så tillgängliga som möjligt för olika målgrupper.

Ungdomsarbetet stärker uppväxtvillkoren för unga och stärker deras självbild. Ungdomsgården är en trygg plats med erfaren och utbildad personal. Staden erbjuder olika aktiviteter för ungdomar både i egen regi och i samarbete med andra kommuner eller tredje sektorn.

Stadens idrottsanläggningar skapar förutsättningar för invånarna röra på sig både inomhus och utomhus. De lättillgängliga idrottsanläggningarna håller god klass och ger utrymme för många olika idrotter och motion.

Stadens föreningar stöds genom bidrag för verksamhet och för evenemang.

Några exempel på vad som konkret erbjuds: Stadsbiblioteket jobbar aktivt med integration och många av de nya stadsborna besöker biblioteket. Här får man hjälp med kopior och utskrifter, man kan låna dator. Medier erbjuds på många olika språk och för den som vill lära sig svenska finns böcker i olika svårighetsnivåer som stöder språkinläring. Språkcafé arrangeras regelbundet i samarbete med Röda korset. Samarbete med Medis och SFI-grupperna. Sagostunder på olika språk. Depositioner av böcker fås kostnadsfritt från Mångspråksbiblioteket i Helsingfors vilket breddar stadsbibliotekets utbud. Biblioteket erbjuder digitala tjänster så som PressReader där man kan läsa dagstidningar från 120 länder på 60 olika språk.

Ungdomsenheten har i samarbete med framför allt Folkhälsan ordnat olika aktiviteter, bland annat en lite fritidsmässa för nyinflyttade. På gång just nu är en speciell kväll på Uncan för nyinflyttade.

Övriga aktörer

Socialservice fås via KST

Nyinflyttade får sin socialservice från samma servicepunkt som kommunens övriga medborgare. På grund av de åländska kommunernas litenhet finns ingen särskild byrå för utlänningsärenden.

Det vuxensociala arbetet

Det vuxensociala arbetet koncentrerar sig på klienternas grundtrygghet och ekonomi. Klienterna vägleds till självständighet och en bättre kontroll över sitt liv. Information om missbrukarvård är också viktig. Liksom information om skyddsboende och annan service i samband med familjevåld. Arbetet sker i samarbete med bland annat hälsovården, AMS, FPA med flera.

Handikappservice

Funktionshindrade invandrare behöver få information om vad som gäller allmänt om funktionshindrade personers rättigheter och service samt om olika myndigheters roll i samband med rehabilitering. Det är viktigt att betona att funktionshinder av olika slag inte behöver vara ett hinder för att kunna studera, arbeta, ha hobbyer och bilda familj. Också en funktionshindrad person ska kunna leva ett så fullgott liv som möjligt. Planerna och metoderna för integration av dess grupper ska vara jämlika och jämförbara med motsvarande grupper bland den övriga befolkningen.

Barnskydd

Servicen till barnfamiljer utgår ifrån det förebyggande arbete som finns tillgängligt för alla i form av barnomsorg, skola, fritid, rådgivning och stöd. Invandrabarn kan ha svåra erfarenheter bakom sig. Byte av hemland och kultur kan skapa extra press på ungdomar som ska balansera mellan hemmets kultur och det omkringliggande samhällets kultur. Det är inte ovanligt att svåra familjeproblem leder till klientrelationer inom barnskyddet.

Hälso- och sjukvårdstjänster

Myndigheten Ålands hälso- och sjukvård, ÅHS, ansvarar för den offentliga hälso- och sjukvården för hela landskapet Åland och är underställd landskapsregeringen. Hälso- och sjukvården omfattar hälsofrämjande verksamhet, primärvård och specialiserad sjukvård. ÅHS erbjuder även tandvård för barn och ungdomar upp till och med 27 års ålder och för patientgrupper som är prioriterade av medicinska och sociala skäl, bland annat personer med flyktingstatus. Dessa grupper finns listade i dokumentet *Prioriterade grupper inom tandvården* enligt Landskapslagen om hälso- och sjukvård § 39 (2011:114)

ÅHS ska bland annat arbeta för att främja och upprätthålla hälsa och välmående hos befolkningen, att minska hälsoskillnaderna mellan olika befolkningsgrupper, att säkerställa att hela befolkningen har rätt till sådan hälso- och sjukvård som vars och ens hälsotillstånd förutsätter.

Turister och andra tillfälliga besökare har rätt till akut sjukvård och nödvändig vård. För mera information, se ÅHS hemsida.

Hälso- och sjukvården är uppdelad i primärvård och specialistsjukvård. Primärvården har hand om den grundläggande vården och förebyggande hälsoarbete. Primärvården är öppen för alla oberoende av sjukdom, åldersgrupp eller patientgrupp. Primärvården kan man besöka utan remiss. Till primärvårdskliniken hör hälsocentraler, hälso- och sjukvårdsmottagningar samt hemsjukvården. Även företags- och personalhälsovård, hälsofrämjande hembesök till äldre, livsstils- och diabetesmottagningen, en psykologmottagning samt preventivmedelsmottagningen är en del av primärvården. Den specialiserade sjukvården kräver remiss från en läkare i primärvården. På Åland finns också tillgång till privat hälso- och sjukvård samt tandvård.

Inom den offentliga hälso- och sjukvården ställs höga krav på beredskap, resurser och särskild kompetens för att bemöta och hantera individer med olika bakgrund.

Hälsocentralen i Mariehamn får information från kommunerna om invandrare som har anlant till kommunen och som kommer att besöka hälsocentralen för en allmän hälsoundersökning. Personal på hälsocentralen koordinerar ärenden som anknyter till invandrarnas hälsoundersökningar. Hälsocentralen eller hälsomottagningen kallar klienten till hälsoundersökning så fort som möjligt.

Hälsoundersökningen berör alla kvotflyktingar och personer som fått asyl, som placerats i landskapet Åland. Till landskapet kan invandrare även anlända på annat sätt, till exempel genom återflyttning eller som en följd av äktenskap eller släktskap. Om invandrarna kommer från andra förhållanden än ett välfärdssamhälle i likhet med Finland, utförs en hälsoundersökning på samma sätt som för flyktingar och personer som har fått asyl. Under hälsoundersökningen ska även en auktoriserad tolk delta, antingen på plats eller på distans. Hälsoundersökningen omfattar en kartläggning av klientens livsskeden, sociala bakgrund, allmänna hälsotillstånd, eventuella sjukdomar och mediciner samt tidigare vaccinationer. På basis av kartläggningen uppgörs en vårdplan för klienten.

Gemensamt för flyktingar och övriga invandrare är att de har lämnat sin hembygd för en ny och främmande språk- och kulturmiljö. Flyttningen innebär ofta stora förändringar och kan uppfattas som en kris, vilket ökar risken för psykiska svårigheter och för att problem uppstår. Därtill kan invandrarna ha flera svåra erfarenheter i bagaget, så som förföljelse, krig och andra situationer där de befunnit sig i fara. Det är inte ovanligt med ångest, depression, känsla av isolering och främlingskap, osäkerhet om den egna identiteten och psykosomatiska symptom. Den inledande hälsoundersökningen för invandrare ska även fungera som en första observation av eventuella psykiska svårigheter. Vid behov kan klienten hänvisas tid inom primärvården där en läkare bedömer patientens vårdbehov. Lindrigare psykiska svårigheter sköts inom primärvården, medan de psykiatriska tjänsterna för medelsvåra och svåra psykiska problem utgör specialistsjukvård och nås genom erhållen remiss från läkare i primärvården.

Hälso- och sjukvården behöver ha beredskap för att kunna hantera även svåra trauman som antingen kan dyka upp omedelbart eller en tid efter ankomsten till Åland för invandrade personer med anledning av de tidigare erfarenheter och upplevelser som personerna bär med sig. ÅHS inledde 2019 ett samarbete med Helsingfors Diakonissanstalt.

Medborgarinstitutet

SFI – intensivkurser i svenska för inflyttade

Kurserna i svenska för inflyttade (SFI-kurserna) är utbildningar för arbetssökande, så kallade sysselsättningsfrämjande utbildningar. Kurserna ordnas på uppdrag av Ålands landskapsregering. Ansökan görs hos AMS, där man först registrerar sig som arbetssökande. Man måste vara införsäkrad vid FPA. I dagsläget ges även möjlighet för andra grupper än de som står till arbetsmarknadens förfogande att läsa svenska.

Kurserna, som följer den åländska läroplanen, fokuserar på språk och kommunikation med tonvikt på språkfärdigheterna läsning, hörförståelse, tal och skrivning. Även kultur och samhällskunskap samt arbetslivsorientering och praktik är en viktig del av kursinnehållet. Kurserna finns på flera nivåer. Det finns även kurser i grundläggande litteracitet och alfabetisering för inflyttade med kort eller ingen skolbakgrund.

Allmänna kurser i svenska som andraspråk

De allmänna kurserna i svenska som andraspråk är öppna för alla. Kurserna är inte gratis, utan alla måste betala kursavgift och kursbok. Kurserna hålls på olika nivåer. Också specialkurser kan ordnas, till exempel konversationskurser, kurser i svenskt uttal och kurser som förbereder för Allmänna språkexamina. Idag hålls även SUAS kurser som är för personer som är utan arbetsmarknadsstöd, de som läser kursen nu i största del flyktingar från Ukraina, men även för några andra grupper.

Sia - Svenska i arbete

Kurserna "Svenska i arbete" (Sia) ordnas på uppdrag av Ålands landskapsregering. Undervisningen sker delvis på arbetstid och delvis på den anställdas fritid. Utbildningen är avgiftsfri för de studerande. Undervisningen hålls i mindre grupper och studieinnehållet anpassas till de anställdas kunskapsnivå och behov. Vardagssvenska kompletteras med arbetsplatsvokabulär. Undervisningen planeras i samråd med arbetsgivaren och sker på arbetsplatsen eller i Medis kurslokaler.

Allmänna språkexamina i svenska

Allmänna språkexamina i svenska är ett nationellt språkprov som testar hörförståelse, textförståelse, tal och skrivning. På Medis kan man avlägga provet på grundnivå CEFR A1-A2 och mellannivå B1-B2. Ett godkänt prov på mellannivån motsvarar språkkravet för finskt medborgarskap. Från och med 2019 ordnas Språkexamina för statsförvaltningen på Medis. Vitsordet nöjaktiga CEFR B1 motsvarar språkkravet för finskt medborgarskap, medan vitsordet goda B2-C1 krävs för arbete inom statsförvaltningen.

Tolk- och översättningstjänster

För att trygga de inflyttades rättigheter är det viktigt att använda auktoriserade tolkar vid myndighetsärenden. Tolkar förmedlas via tolkcentraler.

Myndigheten ska ordna tolkningen

På Åland reglerar förvaltningslag (2008:9) för landskapet Åland en allmän serviceskyldighet (5 §), krav på gott språkbruk (6 §) och tolkning (23 §). Den omfattar landskaps- och kommunalförvaltning som ska anlita tolk i ett ärende som har inletts av myndigheten, om

en part är allvarligt hörsel- eller talskadad och inte kan göra sig förstådd. Tolk bör även anlitas i ett ärende som har inletts av en myndighet, om en part inte behärskar svenska, om det är skäligt med hänsyn till ärendets natur och parternas förmåga att ta del av handlingarna.

Föreningar och församlingar

Frivilliga föreningar och församlingar i samhället kan erbjuda en meningsfull fritidssysselsättning och utgöra en förenande länk mellan olika befolkningsgrupper och har därför en viktig roll i integrationsprocessen. Runtom på Åland och i kommunerna verkar olika idrotts-, ungdoms-, hembygds- och åtskilliga andra aktivitets- och intresseföreningar. Dessutom finns hjälppositioner såsom Folkhälsan, Röda Korset och Emmaus, vilka alla kan spela stor roll i främjandet av integrationen och det praktiska genomförandet av flyktningmottagningen. Gemensamt för alla dessa föreningar och organisationer är dock att de inte har något formellt ansvar, utan arbetet baserar sig på frivillighet.

Ålands mångkulturella förening är en invandrarförening med säte i Mariehamn, med syfte att främja interkulturellt samarbete och förmedla information om de olika kulturer som är representerade på Åland.

Folkpensionsanstalten

Folkpensionsanstalten (FPA) sköter om den sociala grundtryggheten för alla som bor på Åland, även de som flyttat från ett annat land. För tillfället finns inte någon speciell kundbetjäning för invandrare på FPA i Mariehamn. FPA tar emot ansökningar om social trygghet och ger råd i frågor som berör den sociala tryggheten och förmånerna. Före ansökan görs ska kunden ha ett finskt personnummer samt uppehållstillstånd eller intyg för uppehållsrätt. FPA tillhandahåller blanketter och information på olika språk. Ansökan om social trygghet avgörs av det internationella centret inom FPA och är grunden till övriga sociala förmåner.

Den som har kommit till Finland som kvotflyktning omfattas direkt av den sociala tryggheten i Finland från och med flyttningsdagen. Asylsökande omfattas dock inte av det finländska socialtrygghetssystemet under den tid som deras ansökan behandlas.

Migrationsverket

Behörig myndighet i invandrar- och utlänningsärenden är Migrationsverket (Migri). Från och med den 1.1.2017 övertog Migrationsverket handläggningen av samtliga uppehållstillstånd för europeiska invandrare och även förlängning av samtliga uppehållstillstånd, arbetstillstånd, medborgaransökningar, asylansökningar samt främlingspass och resedokument för flykting.

Magistraten

Magistraterna är den del av den statliga lokalförvaltningen som sköter om folkbokföringen. Vid magistraten på statens ämbetshus får den inflyttade ett socialskyddssignum samt det görs en anteckning om tillfällig eller varaktig hemkommun. Flyttningsanmälan kan göras till magistraten eller via Posten.

Skattebyrån

Vid skattebyrån på ämbetshuset i Mariehamn får den inflyttade ett skattekort eller ett källskattekort, beroende på arbetets karaktär. Vid skattebyrån finns också information om skatteavtal mellan olika länder.

Åtgärder för framtiden

Mariehamns stad kommer under de kommande åren att jobba aktivt med att utreda och komma med åtgärdsförslag på hur man inom staden kan förbättra sitt integrationsarbete. Alla enheter inom staden kommer att behöva se över sin organisation och komma med åtgärdsförslag på hur man tillmötesgår de behov de nyinflyttade har på bästa sätt. Målet är att Mariehamns stad ska vara en attraktiv arbetsplats och hemkommun för nyinflyttade. Under våren 2023 kommer enheten Rådhuset att öppnas som ett led i att förbättra tillgängligheten för nyinflyttade i staden.

Under sommaren och hösten kommer arbetet med att se över respektive enhets arbete för integration ses över och åtgärder och mål kommer att ställas upp.

Exempel på plan för åtgärder:

Enhet	Dagsläget	Utvecklingsområde	Mål	Ansvarig
Stadsledningen	Skall utredas under sommaren/hösten 2023	*Personalrekrytering *Tillgänglighet *kommunikation *Information *Annat specifikt för sektorn	Tas fram utgående från utredningen	Stadsdirektören tillsammans med Personalchefen och Kanslichefen
Infrastruktursektorn	Skall utredas under sommaren/hösten 2023	*Personalrekrytering *Tillgänglighet *kommunikation *Information *Annat specifikt för sektorn	Tas fram utgående från utredningen	Stadsmiljöchefen
Utbildningssektorn	Skall utredas under sommaren/hösten 2023	*Personalrekrytering *Tillgänglighet *kommunikation *Information *Annat specifikt för sektorn	Tas fram utgående från utredningen	Bildningschefen tillsammans med biträdande bildningschefen
Äldreomsorgen	Skall utredas under sommaren/hösten 2023	*Personalrekrytering *Tillgänglighet *kommunikation *Information *Annat specifikt för sektorn	Tas fram utgående från utredningen	Äldreomsorgschefen
Kultur och fritidssektorn	Skall utredas under sommaren/hösten 2023	*Personalrekrytering *Tillgänglighet *kommunikation *Information *Annat specifikt för sektorn	Tas fram utgående från utredningen	Kultur och fritidschef

Mariehamns stad är nu igång med en ny projektansökan till AMIF tillsammans med andra viktiga aktörer på Åland. Projektet syftar till att förbättra och utveckla integrationsarbetet på Åland. Ansökan utarbetas som bäst tillsammans med Landskapsregeringen och andra viktiga aktörer.

Det kommunala programmet för integrationsfrämjande ska följas upp och uppdateras minst vart fjärde år. I samband med uppföljningen kan förslagsvis nyinflyttade och flyktingarnas erfarenheter samlas in i form av enkätundersökning eller via intervju. På samma sätt kan olika samarbetspartners utvärdera sina erfarenheter. Beroende på eventuell förändring i upplevda behov kan bland annat konkretiseringar och förtydliganden behövas gällande de olika delarna i programmet.